Міністерство освіти і науки України
Департамент гуманітарної політики
Вінницької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

СУЧАСНА ЛІНГВОДИДАКТИКА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ, ЗДОБУТКИ

Збірник матеріалів
X Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(23 квітня 2024 року)

Вінниця
КЗВО «ВГПК»
2024

УДК 373.2.016:81

С 91

Рекомендовано до друку вченою радою
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
(протокол № 9 від 18 квітня 2024 року).

Сучасна лінгводидактика в Новій українській школі: проблеми, пошуки, здобутки: *збірник матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної конференції* / упор. та відп. за випуск Н. І. Скрипник, Г. В. Хоміцька. Вінниця : КЗВО «ВГПК». 2024. 210 с.

Відповідальність за зміст статей несуть автори
Матеріали видаються в авторській редакції

Упорядники та відповідальні за випуск:

Скрипник Н. І., кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української філології, спеціаліст вищої категорії Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Хоміцька Г. В., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист кафедри української філології Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Рецензенти:

Вітюк Валентина Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Лебедь Юлія Борисіна – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри зарубіжної літератури та основ риторики Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Сукаленко Тетяна Миколаївна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій Державного податкового університету.

У збірнику вміщено тексти доповідей учасників X Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна лінгводидактика в Новій українській школі: проблеми, пошуки, здобутки», проведеної 23 квітня 2024 року на базі Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж». Теми доповідей стосуються актуальних питань мовної, літературної, іншомовної освіти, а також психолого-педагогічних особливостей організації освітнього процесу в НУШ.

ЗМІСТ

ВСТУП 6

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ 8

Анжеліка ПОПОВИЧ. Психологічні чинники навчання стилістики української мови здобувачів вищої освіти 8

Галина ХОМІЦЬКА. Розвиток мовлення здобувачів початкової освіти 12

Інна БЕРКЕЩУК. Експресивізми як засіб творення образності у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії» 17

Леонід КОЗИНСЬКИЙ. Експресивний принцип контрасності мовлення в повісті «Моя класнюча дівчинка» Марини Павленко 20

Лілія ФЕДЧУК. Рольова гра як засіб інтенсифікації процесу формування комунікативних умінь у іноземних студентів на заняттях з української мови 28

Юлія НАРОЖНА, ***Галина ХОМІЦЬКА***. Вивчення синонімів як засобу розвитку мовлення учасників освітнього процесу 33

Розділ І

ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анастасія ПЛОХЕНКО, ***Леся НЕНЧИНСЬКА***. Формування орфографічної грамотності на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти 38

Анастасія ПОХИЛЮК, ***Алла БАБІЙ***. Формування патріотизму школярів на уроках української літератури в контексті кардинальних змін виховної парадигми 42

Владислава КОБЕЦЬ, ***Тетяна ОМЕЛЯНЧИК***. Творчі завдання у процесі роботи над казкою на уроках української мови у початкових класах 46

Інна ВАСИЛЕВИЧ. Методи засвоєння стилістичних норм української мови майбутніми вчителями-філологами 51

Каріна ЧАСОВСЬКИХ, Тетяна ОМЕЛЯНЧИК. Позакласне читання – дієвий метод формування читацьких інтересів здобувачів початкової освіти та виховання самостійного читача 56

Розділ ІІ

ІННОВАТИКА В МОВНІЙ ТА ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Дарина ЛОШАТЕЦЬКА, ***Аліна КИКИЛИК***. Ефективні інноваційні методи і прийоми вивчення елементів синтаксису у ІІ циклі початкової школи 62

Олександр ЧЕРЕВЧЕНКО. Інноваційні підходи до аналізу драматичних творів 67

Юлія ЛЕВАНДОВСЬКА*, *Руслана ГАЛИЦЬКА. Мовна ситуація в регіонах України 72

Розділ ІІІ

СУЧАСНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анастасія НІКІТІНА, Алла БАБІЙ. Ігрові технології на уроках літератури 77

Ірина КУШНІР*, *Вікторія ПОБЕРЕЦЬКА. Застосування дидактичних ігор на уроках української мови в початкових класах 82

Надія МАЙДАНЮК*, *Алла БАБІЙ. Формування патріотизму засобами літератури 86

Розділ ІV

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОЇ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Діана БІЛОТКАЧ*, *Інна БЕРКЕЩУК. Лексичні діалектизми у творчості Марії Матіос 92

Леся НЕНЧИНСЬКА. Специфіка вивчення діалектної лексики на заняттях української мови 96

Ніна БОДНАРУК, Інна БЕРКЕЩУК. Прикметникова синонімія поезії Ліни Костенко 102

Олена ВОНСОВИЧ, Леся НЕНЧИНСЬКА. Семантика кольору в поезіях Ліни Костенко 105

Діана СВІРСА, Руслана ОМЕЛЬКОВЕЦЬ. Особливості вивчення діалектної лексики на уроках української мови (на матеріалі ботанічної лексики західнополіських говірок) 112

Розділ V

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Ангеліна РУДИЧ, Лідія ДРОВОЗЮК. Національно-патріотичне виховання учнів на уроках української мови 116

Вікторія ГИКАВА, Лідія ДРОВОЗЮК. Розвиток в учнів навичок спілкування на уроках англійської мови 119

Діана ЛУКОВА, Лідія ДРОВОЗЮК. Розвиток креативності учнів на уроках української мови 123

Крістіна САМОДРАЛ*, *Лідія ДРОВОЗЮК. Роль мовлення вчителя у партнерській взаємодії з учнями 126

Марія КОГУТ*, *Лідія ДРОВОЗЮК. Розвиток пізнавальної самостійності учнів на уроках української мови 129

Тетяна ВАКОЛЮК*, *Олена ЯКОВЛІВА. Проблема булінгу в шкільному середовищі 133

Розділ VI

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

образним мовленням на уроках української мови як засіб розвитку комунікативних умінь здобувачів початкової освіти
Анастасія ГУЛЯК, Тетяна ОМЕЛЯНЧИК. Мовленнєві ситуації на уроках української мови як дієвий засіб формування комунікативних умінь здобувачів початкової освіти 141
Богдана ШАПОВАЛ, Тетяна ОМЕЛЯНЧИК. Формування мовної особистості здобувачів початкової освіти у процесі виконання творчих робіт на уроках зв'язного мовлення 148
Дарина ГУМЕНЮК, Алла БАБІЙ. Система письмових робіт з розвитку мовлення на уроках української літератури 153

Розділ VII

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ОПРАЦЮВАННЯ РІЗНОЖАНРОВИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Альона КОСТИНЧУК, Тетяна ЯКОВЕНКО. Загадка як тип тексту 158
Анастасія ІВАШКО, Тетяна ЯКОВЕНКО. Своєрідність художніх образів поезії Миколи Зерова 168
Єлизавета МІНОВА, Валентина ГОЛОВАНЮК. Теоретичні аспекти постмодернізму в літературі 174
Тетяна ДЗЮБА, Тетяна ЯКОВЕНКО. Український фольклор як важливий фактор збереження та розвитку української національної ідентичності 177

Розділ VIII

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анастасія МАРТИНЮК, Олеся МИХАЛЬЧУК. Використання коміксів у процесі формування компетентності в іншомовному діалогічному мовленні учнів основної школи 182
Анастасія ШИЛІПУН, Олеся МИХАЛЬЧУК. Сучасні форми організації позакласної роботи для розвитку мотивації здобувачів освіти до оволодіння іноземною мовою 186
Катерина ДОЛІШНЯ, Ірина ГОЛОВСЬКА. Аналіз сучасних методик та підходів до викладнння іноземної мови 190
Юлія ГРОМОВА, Ірина ГОЛОВСЬКА. Рольова гра на уроках іноземної мови в основній школі 194

Розділ IX

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РІЗНИХ СФЕРАХ СУСПІЛЬСТВА

Вікторія СОБЧУК. Мовні засоби творення образу батька в українському фольклорі 199
Олена ПОХИЛЮК. Антропоцентризовані напрями сучасних прикладних лінгвістичних досліджень 203

ріпників. На фоні незайманої природи ще страшнішим і трагічнішим постає світ визиску, недолі і злиднів, у якому живуть і діють герої роману В. Лиса «Соло для Соломії». У таких текстах один тип лексики (позитивно забарвленої) змінюється іншим (негативно-оцінним), підкреслюючи протилежність життєвих явищ, понять, почуттів, думок, людських характерів тощо [4, с. 115].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що експресивно забарвлені лексеми в прозовому творі дають змогу письменникам краще передавати значно ширшу інформацію, семантично більш значиму, ніж експресивно нейтральні слова. Тому автор вживає у своїх текстах як слова, що виражають і поняття і емоції водночас, так і емоційні вигуки, що є симптомами різних психічних переживань людини та реакції на певні фізичні подразнення.

Добір цих лексем, їх поєднання, загальна тональність викладу, образні засоби, вживані в усьому текстовому масиві, авторська манера оповіді – все це накладає відбиток на якість емоційно-експресивного забарвлення слів, використовуючи які у своїй прозі, сучасні українські письменники досягають максимального результату вразити читача, примусити його хвилюватися за героїв, співчувати їм, радіти разом з ними.

Список використаних джерел

1. Башкирова О. Літературна традиція як основа моделювання художнього світу в романістиці Володимира Лиса на матеріалі твору «Соло для Соломії». *Синопсис: текст, контекст, медіа.* № 3. 2016. С. 29–42.

2. Клименко О. Кілька слів про «Століття Якова» Володимира Лиса URL : http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenziji-na-bestseler-volodymyra-lysa/

3. Лис В. Соло для Соломії. Харків. 2013. 338 с.

4. Хом'як Т. Ф. Жінка на Вістрі Історії (за романом Володимира Лиса «Соло для Соломії»). *Філологічні науки.* № 2. 2017. С. 111–120.

Леонід КОЗИНСЬКИЙ, *кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики, зарубіжної літератури та журналістики*

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ЕКСПРЕСИВНИЙ ПРИНЦИП КОНТРАСТНОСТІ МОВЛЕННЯ В ПОВІСТІ «МОЯ КЛАСНЮЧА ДІВЧИНКА» МАРИНИ ПАВЛЕНКО

Анотація. *У статті розглянуто експресивні принципи контрастності мовлення і дій головного персонажу Юльки-Юлі в повісті «Моя класнюча дівчинка» Марини Павленко. Виявлено експресивний потенціал* 21

комунікативних різновидів висловлювань головного та другорядних персонажів, розкрито виражальні можливості впливу експресивної лексики на інтелектуальну, почуттєву, вольову, поведінкову сферу психіки підлітків засобами мовного контрасту. У поєднанні з тропами і стилістичними фігурами експресивно-контрастна лексика повісті формує неповторний індивідуальний стиль письменниці.

Ключові слова*: лексична експресивність, емоційність, контраст, стиль, підліток, щоденник, повість «Моя класнюча дівчинка», Марина Павленко.*

Постановка проблеми. Важливим чинником впливу на молодого читача, що переживає етап формування особистості, виступає експресивність та емоційність художнього мовлення. Ці визначальні риси мови творів художньої літератури для підлітків формуються завдяки низці законів внутрішньої організації мови, чинників психічного та соціального характеру, які яскраво розкриваються завдяки лексичній експресивності та принципу контрастності. Робота над визначенням експресивно-емоційних та контрастних засобів творення художнього тексту відкриває можливості для його інтерпретації та розкриття його внутрішньомовних закономірностей.

Експресивний принцип контрастності Марина Павленко використовує для передачі внутрішніх почуттів головного персонажа Юльки-Юлі та емоційної реакції читача. Створені ситуації контрастності акцентують увагу на переконаннях дівчинки, їх еволюції, віднайдення нею основи свого зростання. Отже, на сучасному етапі актуальності набувають лінгвостилістичні дослідження, присвячені аналізу лексичних засобів увиразнення художньої мови творів красного письменства експресивно та контрастно забарвленій лексиці.

Стан дослідження проблеми. Експресивність тексту досліджувалася у працях мовознавців Н. І. Бойко, С. П. Галаур, Н. М. Лукаш, С. О. Педченко, В. А. Чабаненка та ін. Побудовані на основі емоційно-експресивної лексики мовні контрасти як особливе та специфічне явище української літературної мови

принагідно досліджувалася В. Русанівським, Н. Бойко, Л. Ставицькою, В. Чабаненком, О. Тодором, В. Ковальовим та іншими вченими, на чиї праці покликаються сучасні дослідники особливостей художнього стилю красного письменства. Власне, творчість письменниці Марини Павленко, частина якої вивчається в школі, аналізували учителі-практики, мовознавці та літературознавці О. Дуденко, З. Комарова, В. Молоканова, Л. Овдійчук, Т. Панченко, Л. Пархета. Запропонована робота має продовжити працю інших науковців по вивченню творчого доробку М. Павленко в напрямку дослідження експресивних принципів контрастності. 22

Мета дослідження. Метою статті є виявлення та стилістичний аналіз особливостей експресивної та контрастної лексики в повісті «Моя класнюча дівчинка» Марини Павленко.

Виклад основного матеріалу. Цікавість до творчості Марини Павленко виявляється з кількох причин. Вона стала знаною в українській літературі як поетка, якій підкоряються літературні премії. І як прозаїк, автор прозових творів для дітей, як драматург, автор радіоп'єс, завоювала авторитет на початку 2000-х років. Писала для дітей і про дітей різного віку, тому деякі прозові твори письменниці були включені до шкільної програми. Її життя і творчий шлях вивчаються у 5 – 9 класах, у 7-му пропонується до прочитання «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських». Інші її не менш захоплюючі твори для дітей вивчаються на уроках позакласного читання, для яких педагоги В. Молоканова, Т. Панченко розробили та опублікували уроки позакласного читання за творами «Моя класнюча дівчинка» та «Миколчині історії» (відповідно). Л. Овдійчук свої наукові розвідки присвятила питанню вивчення у школі «Русалоньки із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» та жанровим питанням усієї пенталогії. Л. Пархета здійснила ґрунтовний аналіз творчого доробку та запропонувала методику вивчення повісті «Моя класнюча дівчинка» на уроках літературного краєзнавства у 8–9 класах. Мовознавці О. Дуденко, З. Комарова у співавторстві вивчали особливості порівнянь у романі «для дорослих» «Санта Лучія в кирзових чоботях», з яким Марина Павленко утвердилася як універсальна письменниця, якій вдаються коштовні речі про незгасне світло людської душі. На думку Л. Овдійчук їй у цьому допомагає фахова підготовка філолога [5, с. 94]. З цим можна погодитися, зауваживши, що працювати, експериментувати зі словом, фразою, реченням Марина Павленко почала ще з дитячих років. Природнє вміння письменниці вловити та передати експресивними та контрастними лексичними засобами найтонші почуття дійових осіб, вдало моделювати їх поведінку у тексті, зумовили увагу педагогів, літературознавців та мовознавців до ідейно-стилістичних якостей її письма.

Якість мовлення, в якому виражально-зображувальна змістовність відрізняється від звичайного, вже звично передається латинським словом «expressio» – тиснення, вираження, висловлення [4, с. 324]. Це і сила вираження, вияву яких-небудь почуттів, переживань, і її підкреслене виявлення почуттів, переживань. Це і виразність мови мовця й інтенсивна виразність тексту, що створюється за допомогою фонетичних, лексичних, граматичних, стилістичних засобів мови.

Про «всеохопну» зацікавленість науковців експресивним 23

висловлюванням, з усіма суперечностями в сучасній лінгвістичній інтерпретації пише С. Галаур, розділяючи експресивність у художньому творі, слідом за іншими дослідниками проблеми, на асоціювання із внутрішнім світом автора та спеціальною побудовою мовлення, спрямованого на адресата (читача) [2, с. 23 – 24]. Мовознавчиня констатує, що на сучасному етапі в лінгвістиці чітко розрізнено терміни, пов'язані зі словом «експресія», за яким залишено значення «інтенсифікація виразності» [2, с. 21]. Лексична експресія, на думку Н. Лукаш, С. Педченко, сприяють можливості передавати невеликою кількістю експресивних лексичних одиниць «гаму почуттєвих інтенцій суб'єкта мовлення, впливаючи при цьому на емоційну сферу адресата, спонукаючи його до активного, небайдужого сприймання» [6, с. 105].

Досліджуючи лексику, що сприяє інтенсифікації виразності тексту, науковці оперують поняттям «експресивна лексика», яке має більше значень, ніж просто «емоційний відтінок» [3, с. 65 – 67]. Експресивна лексика, вміло підібрана Мариною Павленко для своїх текстів з урахуванням вікової авдиторії, свідчить про її майстерність творити власний стиль. Яскравою характеристикою її індивідуального стилю є застосування нею в тексті емоційно-експресивної лексики, побудованої на синонімічному контрастуванні.

Н. Бойко зазначає, що сучасні мовознавці визначають «художній контраст як феномен, що поєднує в тексті різноманітні протиставляння смислів», і прагнуть розкрити «реальну чи потенційну спроможність вербалізувати протиставлення, реалізоване в конкретному тексті» [1, с. 143].

Марина Павленко добирає різноманітні синоніми, щоби додати текстам виразності та

емоційності. Вже перший рядок її повісті творить кількарівневий синонімічний контраст, що проявляється при зіставленні двох стилістично однопланових синонімів, наприклад: *«…Ця «мокра хімія» **дурна** й **тупа**: волосся метляється, лізе в очі, в ніс, до рота, заступає дорогу!..»* [8, с. 7]. Вжиті іменники-емотиви з негативним значенням *дурна й тупа* у своєму первинному значенні містять експресивність, що допомагає М. Павленко стилістично увиразнити й уточнити контекст повісті, яка, як зазначено в заголовку – про «класнючу» дівчинку. Про хорошу, активну, відкриту до стосунків зі своїми однолітками дівчинку. Очевидно, з хорошою мовою, поведінкою і, відповідно, – належною красою, хоча, на палітурці експресивний портрет дівчинки створює контраст до назви твору. Про неперевершену дівчинку готуються дізнатися читачі і читачки. Це створює емоційний контраст між назвою повісті і першими словами, які зустрічає читач у тексті. Ці слова свідчать про надзвичайний емоційний стан мовця, 24

яка потрапила в невідомо яку страшну ситуацію неймовірного розпачу: *«Аби лиш із цього **пекла**!!!»* [8, с. 7]. І викликає у читачів емоції тривоги, оскільки «класнюча» дівчинка нищівно говорить про свою зачіску. Письменниця передає її думки-мову невласне прямою мовою, завдяки чому сприяє вираженню глибинних психічних процесів у свідомості персонажу. Емоційну наснаженість тексту формує синтаксична конструкція речення, яке розпочинається і закінчується трьома крапками, що сигналізує читачам, що вони перебувають у вирі подій, які розпочалися до початку читання, а з завершенням речення трикрапка зі знаком оклику повідомляє лише про паузу в подіях і мовленні, потрібну для ковтка повітря.

Пишне волосся, укладку якого довго зберігає хімічна процедура, на яку треба мати час і терпіння, робляться для краси. А ця краса їй чомусь заважає – волосся *метляється, лізе, заступає.* Дібрані дієслова-синоніми за своєю етимологією позначають різні значення руху. Автор враховує роль читачів у творенні художнього тексту і надає їм можливість аналізувати ситуацію з позицій власного досвіду, в якому вже були випадки «заважання» волосся. Дівчатка знають про це з досвіду дівчаток, що самі мають довге волосся (здебільшого), хлопчики – з досвіду споглядання за вправлянням дівчаток, взагалі жіноцтва, з косами. Але вона свої коси і себе любила, як далі нам повідомляється у тексті, де плин думок Юльки під час жахливої грози приводить до роздумів про кінець свого життя, і їй по-дитячому стає себе жаль, коли вона буде в центрі уваги трагічного завершення подій цього *«всесвітнього потопу»*: *«Одного шкода: за цими депресіями-репресіями забула підправити-підкрасити **волосся**, і тепер **світитиме** в домовині рудим **проділом**…»* [8, с. 63]. Тут вперше читачам розкривається правда про природній колір її волосся.

Згадування про волосся в такому негативному світлі і саме в такому стані, коли воно метляється, заважає, сигналізує читачам, що ці слова про себе проказує дійова особа під час шаленого бігу, який вгадується з повідомлення переживань за взуття: *«Ці ідіотські шльопанці вона зараз **погубить**! […] Прощайте, й шльопанці: один **загубила**, другий за ним!..»* [8, с. 7].

Так читач знайомиться з головним персонажем – Юлькою, що постає у всій привабливості контрастів. Як далі стає відомо, вона, ще в образі Чорної Молі (вона ж, коли треба – Чорна Діана), бігає стрімголов, лазить по деревах, вона, в залежності від обставин, смілива й ляклива, здатна до спілкування й сором'язлива. Письменниця явила читачам свою героїню саме під час її невеликої пригоди, якої не мало статися в цілком продуманому житті, де не мало бути місця поразці. Але криза сталася, бо з волі дорослих в її 25

канікулярний літній рай роєм увірвалися бджоли, від яких вона змушена була втікати. Втікати чимдуж і стільки, скільки треба, аби не отримати численні укуси, вибирати заради спасіння такі засоби, на використання яких вона ніколи не наважилася би, як-от сховатися-пірнути у глибокий льох. *«Дідусева **гордість**» […] «похмуро **чорніє**»* [8, с. 9] – підібрана автором експресивно контрастна лексика створює емоційну напругу для читача, який з потоку мислення дівчинки розуміє, що цей тридцятиметровий погріб раніше лякав її: *«[…] і куди Юльку **годі** було й калачем **заманити**!..»* [8, с. 9]. Подальші дії Юльки, яка таки вскочила у рятівний льох, дісталася самого прохолодного дна, вказують на спроможність діяти за обставинами і відкривати в собі невідомі сили. З цього темного глибокого льоху вона повертається іншою дитиною до світла життя.

Марина Павленко вдало підібрала характеристику ситуації, де на початку про укуси бджіл не було сказано ні слова, крім згадки *пекла*, яке має асоціацію з вогнем та опіком. А бджола не завжди віддає людям мед, вона захищає свій харч, до якого ласі люди. Укус бджоли можна порівнювати з опіком, кілька укусів печуть ще сильніше. Тому бджоли, які боронили свій рій, викликали страх,

негативні почуття головного персонажа, вона навіть придумала їм прозвисько «*чмоли*» від слова «*чмо*» [8, с. 10].

Введення авторкою в мову персонажу молодіжного сленгізму *чмоли* актуалізувало вікову відповідність дівчинки поведінці дитини, здатної рефлексувати на образи образами, час дії – нашу сучасність, а вміння емоційно утворити похідне слово – про її творчі здібності. Словотворення неологізму з негативним значенням відносно комахи, яка дарує людям мед – солодке диво – читач прощає з огляду на жахливість ситуації, оскільки здебільшого кожен з читачів пережив укус бджоли, оси, знає його болючість і свою реакцію на біль. Але ж бджолина солодка продукція допомогла їй перемогти застуду після перебування під грозою: *«Чи то дідові **меди** помогли, чи і цього разу ще не судилося Юльці вмирати, але за тиждень стала на ноги»* [8, с. 69]. І допомогла безнадійно хворому дідусеві, який познайомив її з новим словом *апітерапія*: «***Лікування бджолами**… Начитався, поки лежав!.. Кожен укус – наче міні-шприц, міні-укол…»* [8, с. 69]. І це той другий план цієї повісті, який показує спроможність Юльки до аналізу, після якого приходить до парадоксального висновку про призначення у цьому світі бджіл: *«Ого!!! Аж переклинило подих!.. З **убивці** – у **рятівниці**?! Не щодня таке випадає…»* [8, с. 70].

Повість оптимістична, адже ця поразка дівчинки перед обставинами життя зміниться на її перемогу над своїм характером, емоціями, рефлективністю. В тому числі з допомогою ближніх своїх родичів і – бджіл. 26

Протягом повісті письменниця «подружить» дівчинку з цими корисними для природи й людей комахами. І паралельно з цією дружбою розгортається полотно з яскравою картиною зародження її кохання, переродженого з почуттів дружби у неусвідомлене, хвилююче та всезахоплююче почуття.

На завершення першої частини в її життя увірветься інший рій – рій почуттів закоханості від її товариша Бурхана. А бджоли, які стали бджілками, бо з ними її образ порівнював хлопчик, – отримають на своє означення новий синонімічний ряд: *«золоті, пухнасті*» [8, с. 150]. Це підкреслює разючий контраст перемін, які відбулися з головним персонажем: вона, ще недавня дівчинка, як бджілка з лялечки, перевтілилася у фіналі в юнку, – особу, якій одноліток наважився освідчитися в коханні, але ще по-дитячому назвавши її, ніби для запобігання заперечення з її боку, «*класнючою-класнючою дівчинкою»* [8, с. 150]. Його слова розкривають зміст заголовка повісті. Так у високому за емоційністю щасливому кінці першої частини читач дізнається, чому ж ця книжка називається «Моя класнюча дівчинка».

Протягом усього часу розгортання подій у повісті, дівчинка Юлька покаже спроможність подолати кризу підліткового віку завдяки самоаналізу та врівноваженню поведінки. Відбудеться її перехід в новий для неї світ, де існують ще незвідані й водночас хвилюючі почуття, які вона звірятиме сторінкам записника-порадника, в якому вона полюбить себе, природній колір своїх кіс. І читач уже може визначати по писаному, що в душі персонажа зароджується закоханість, природу якої вона ще не розуміє, але вона має свій колір, смак і пахощі, коли її погляд піднімається тільки до рівня уст Бурхана: *«Вони до неможливого **пахли сонцем** і **медом**…»* [8, с. 150]. Пахощі має тільки *мед*, а взнати пахощі *сонця* неможливо, але їй це вдається, бо вона вийшла на новий, космічно-неземний, рівень почуттів, від яких затишно і тепло, як від сонця, і про який пишуть поети та романісти, яких вона буде із задоволенням цитувати.

М. Павленко, творчість якої на думку О. Дуденко та З. Комарової, «цікава і з погляду змісту, і з погляду форми його вираження» [4, с. 39], сміливо ділить текст повісті на дієву, динамічну і виражальну, статичну. В першій частині «Моя класнюча дівчинка» події відбуваються з Юлькою під час літніх канікул, а в другій частині – «Бджолині поради» – вона постає вже Юлією, здатною звіряти свої думки паперовим сторінкам, де мали бути рецепти з бджолопродукції та зауваження до них. Її записник по суті став недатованим щоденником з дівчачими записами-секретами вражень від життя і літератури, від спілкування з усіма однолітками, малятками й старшими людьми, і тим одним – Бурханом, до якого стільки питань, які дівча-піддівок не може наважитися задати. Записник-щоденник фіксує її 27

переродження з Чорної Молі в Мухамедову Королеву.

Щоденниковим записам автор повісті підбирає відповідні до її віку, психічного та емоційного стану експресивні лексичні одиниці. Вона починає бачити себе об’єктом зацікавлення хлопчиками-хлопцями, однак, ще вповні не розуміє цієї природи почуттів, і вже в записнику з’являється образи одного й іншого (старшого за віком Данила), вони починають бентежити думки й почуття, яким нема як сформуватися у слова. А ще на сторінки записника-щоденника записуються коротко- і

довгоперспективні плани. І в останньому реченні Юля записує бажання подумати про ці плани, що зароджуються на хвилях контрастів думок і дій «*десь глибоко у саду*» [8, с. 291].

Введення в текст літературного твору інтимних щоденників, листів, спогадів пов'язані з ризиком уповільнення розгортання подій, до створення статичності ситуацій, через які читач може втратити цікавість до твору. Але М. Павленко на сторінках записника знову пропонує читачеві погойдатися на хвилях почуттів героїні, повних екпресивної контрастності, чим примушує перегортати сторінки з пошуками не тільки «бджолиних порад», а й відповіді про стан її «сердечних» справ. І це питання письменниця залишає відкритим, пропонуючи на завершення додумати все самим, прочитавши записане рукою Юлії: «*Далі буде, людоньки!*» [8, с. 291]. Так роблять майстри своєї справи, і серед українських письменників Марина Павленко по-праву займає своє чільне місце. Про це свідчить інтерес читача до повісті, яка в 2023 році пережила друге видання у новому оформленні [9].

Висновки. У цій повісті експресивні принципи контрастності пронизані ідеями багатогранної природи світу, де мають вживатися люди та живі тваринний і рослинний світи, з їх боротьбою за життя, боротьбою емоцій, впливають на визначення життєвих орієнтирів дівчинки-юнки. Моральні настанови у повісті завдяки експресивній контрастності пронизують художню тканину твору без надмірного дидактизму, перетворення поведінки Юльки-Юлії відбувається внаслідок її життєвої практики комунікування з оточуючим світом природи та близькими людьми в родині, друзями родини та особистими друзями, самоаналізу, який здійснюється на сторінках щоденника головної героїні.

Список використаних джерел

1. Бойко Н. І. Контраст як ознака ідіолекту Євгена Маланюка. *Культура слова.* Київ, 2019. Вип. 89. С. 141–153. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/180159/15-Boyko.pdf?sequence=1

2. Галаур С. Диференційні параметри експресем та регулятем у художньому тексті. *Мова: класичне – модерне – постмодерне.* 2018. Вип. 4. С. 20 – 32. URL: http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/9044

3. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / за редакцією М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с. URL: https://archive.org/details/linhvist2011

4. Дуденко О. Особливості порівнянь у прозі Марини Павленко / О. Дуденко, З. Комарова. *Філологічний часопис.* 2016. Вип. 2. С. 37–48. URL: http://fch.udpu.edu.ua/article/view/138150/136245

5. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А – Л. 608 с.

6. Лукаш Н. М., Педченко С. О. Мовні засоби експресивізації художнього тексту (на матеріалі роману Марії Матіос «Щоденник страченої»). *Львівський філологічний часопис* : науковий журнал. 2022. № 12. С. 104–109. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/2506-Текст%20статті-8561-1-10-20230505%20(2).pdf

7. Овдійчук Л. М. Пенталогія Марини Павленко: жанрово-стильові особливості. *Наукові праці. Філологія. Літературознавство.* Том 239. 2014. № 227. С. 94 – 99. URL: http://litstudies.chdu.edu.ua/article/view/35734

8. Павленко М. С. Моя класнюча дівчинка. Київ : WISE BEE, 2016. 304 с.

9. Павленко М. С. Моя класнюча дівчинка. Вінниця : Тезис, 2023. 256 с.

***Лілія ФЕДЧУК**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних та природничих дисциплін Національного авіаційного університету*

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Анотація.** У пропонованій публікації розглянуто рольову гру як ефективний метод розвитку комунікативних умінь у студентів-іноземців на заняттях з української мови, зосереджено увагу на функціональній ролі цього методу, розкрито його сутність, запропоновано методичні рекомендації щодо майстерної підготовки та проведення рольової гри, наведено приклад її застосування.*

***Ключові слова:** українська мова як іноземна, активні методи навчання,*